

SYNAXIS BALTICA, TALLIN, ESTONIA 2007

W obecnej chwili funkcjonuje wiele programów oświatowych, które zakresem swej działalności przekraczają granicę państw. W swym założeniu mają one stanowić formę uzupełnienia systemu edukacyjnego w danym kraju. Poprzez proces planowania i organizowania dążą również do inicjowania długookresowej wymiany kulturowej. Jednakże znaczna część z nich z powodu braku charakterystycznej misji, która stanowiłaby siłę napędową dla podejmowanych działań, nieodpowiednią organizację oraz niedostateczne zaangażowanie ze strony organizatorów nie odgrywa optymalnie swej roli. Przedsięwzięciem, które służyć może za pozytywny przykład dla tych programów, jest projekt Letniej Akademii – Synaxis Baltica¹, który w sposób szczególny i efektywny realizuje swą misję.

Pisząc o projekcie Synaxis Baltica – Summer Academy na wstępie należy zwrócić uwagę na jego specyficzny obszar działania, który koncentruje się na krajach wchodzących w skład basenu Morza Bałtyckiego. Zważając na obecne tendencje sugerujące „Go West”, projekt ten może z początku budzić zdziwienie. Jednakże nawiązanie szerszej współpracy między jednostkami akademickimi ze Szwecji, Norwegii, Finlandii, Estonii, Łotwy, Litwy, Rosji, Polski, Niemiec oraz Danii stanowi interesującą alternatywę, ukazującą zarazem ciekawy, niedoceniany obszar wspólnego działania.

W swym założeniu program ten jest adresowany do studentów, nauczycieli oraz osób, które zajmują się zarządzaniem kulturą lub polityką kulturalną. Dąży on zarazem do poprawy kształcenia, wymiany informacji oraz doświadczenia, jednocześnie stwarzając warunki do długookresowej współpracy między uczestnikami projektu.

Projekt Synaxis Baltica – Summer Academy funkcjonuje od 2002 roku. Każda z sześciu edycji, jakie miały miejsce do tej pory, odbywała się w innym kraju. Wynika to z założenia, iż kolejne akademie organizować mają poszczególne jednostki zrzeszone w programie. Tym samym następujące po sobie edycje realizowane były na Litwie, w Finlandii, na Łotwie, w Szwecji oraz w Niemczech.

Tegoroczna edycja Summer Academy odbyła się w stolicy Estonii w Tallinie i trwała od 1 do 14 sierpnia. Uczestniczyło w niej 17 studentów. Polskę reprezentował student Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego.

¹ www.synaxisbaltica.com

Kreatywne Klastry – przyszły model funkcjonowania kultury? Z tak postawionym pytaniem, tematem przewodnim Letniej Akademii, przyszło się zmierzyć uczestnikom programu. Do podstawowych celów Synaxis Baltica 2007 zaliczyć można:

- przedstawienie różnic jakie występują w poszczególnych krajach w definiowaniu *creative industries*² (CI),
- zaprezentowanie koncepcji teoretycznej odnośnie do kreatywnych klastrów,
- dokonanie analizy funkcjonowania trzech klastrów znajdujących się w Tallinie,
- a także przedstawienie rekomendacji dla władz lokalnych, jak i rządowych odnośnie do tytułu Europejskiej Stolicy Kultury, który w roku 2011 zostanie przyznany stolicy Estonii.

Głównym, nadrzędnym zadaniem Synaxis Baltica 2007 było przygotowanie kompletnej dokumentacji – swoistego rodzaju raportu, który spełniać miał powyższe cele. Raport ten składał się z 4 działów, tj. z części teoretycznej, oraz z 3 studiów przypadku, które przyporządkowane zostały do poszczególnych zespołów utworzonych spośród uczestników akademii.

W realizacji zadania pomocne były codziennie odbywające się zajęcia oraz prezentacje, podczas których reprezentanci estońskich władz rządowych i lokalnych związanych z sektorem kultury, oraz menedżerowie inicjatyw kulturalnych przedstawiali obecną sytuację *creative industries* (zarówno w teorii, jak i praktyce), jaka miała miejsce w ich kraju. Organizatorzy akademii zapewnili również studentom niezbędny zestaw lektur związanych z tematem przewodnim, których analiza wspomogła pracę w poszczególnych grupach zadaniowych.

Seminaria

Przepiękna Starówka znajdująca się w centrum Tallina, bliskość Morza Bałtyckiego, oraz iście letnia pogoda to tylko niektóre atrakcje, które kusiły uczestników programu. Jednakże studenci dzielnie stawiali się każdego dnia w Estońskiej Akademii Muzyki i Teatru, która była gospodarzem tegorocznej edycji i w której odbywały się wykłady i prezentacje.

Należy wspomnieć, iż jeszcze przed przybyciem do Estonii studenci mieli obowiązek przygotowania pracy pisemnej odnośnie do sytuacji *creative industries*, jaka występuje w ich krajach. Następnie już na miejscu reprezentanci poszczególnych krajów przedstawili swoje prace pozostałym uczestnikom. Prolog ten pozwolił dostrzec studentom drobne różnice w działaniu CI, jednocześnie pobudzając ich i zachęcając do dalszej dyskusji.

Pierwszym referentem Synaxis Baltica 2007 był Veiko Jürisson, który wykladał „kreatywną ekonomię” na International University Audentes. Ponadto interesuje się on również oddziaływaniem w aspekcie społecznym *creative industries*.

W swej prezentacji pt. „Kreatywna ekonomia oraz kreatywne klastry” zaprezentował bogate nazewnictwo działu gospodarki związanego z kulturą – przedstawiając jedno-

² Ze względu na różnorodność w definiowaniu tej sfery gospodarki autor używa zwrotu, który stosowany był podczas Synaxis Baltica 2007.

cześnie znaczące różnice występujące w ich obrębie. Zobrazował również perspektywy tego sektora w kontekście mikro- i makroekonomicznym, nawiązując do funkcjonowania w przestrzeni kreatywnych klastrów oraz do polityki kulturalnej.

Przejrzyście i płynnie przeprowadzony wykład był kolejnym krokiem, który pozwolił studentom lepiej zrozumieć zjawisko kreatywnych klastrów. Jednocześnie postawa wskazująca możliwe drogi wyboru, niewyznaczająca jednej ściśle określonej ścieżki teoretycznej, sprowokowała uczestników do samodzielnej kreatywnej pracy.

W kolejnym wykładzie przedstawiciele Instytutu Badań nad Przyszłością Estonii, Erik Terk oraz Küllike Tafel, zaprezentowali koncepcję rozwoju CI. W tym kontekście zwrócono uwagę na problemy związane ze sposobem mierzenia wzrostu tego sektora gospodarki. Trudno bowiem przedstawić za pomocą liczb kreatywną aktywność. Podczas wykładu zaprezentowano również rozwój obszarów miejskich i środowiska miejskiego w kontekście CI. Uczestników akademii zaintrygowała koncepcja sektorów wchodzących w skład *creative industries*, a dokładnie mówiąc, brak uznania ręcznego rzemiosła za jeden z ich składników, przy założeniu, iż w większości przypadków nie jest to przejaw estońskiej aktywności artystycznej.

Regnar Siil, dyrektor Departamentu Rozwoju w estońskim Ministerstwie Kultury, w swym wykładzie zaprezentował szereg przykładów z obszaru CI, jakie występują w jego kraju, m.in. znaną na całym świecie technologię Skype, która powstała w Estonii. Podczas swego wykładu przedstawił również cele priorytetowe, jakie Ministerstwo Kultury zobligowało się zrealizować w kontekście *creative industries*. Dla studentów najciekawszą częścią prezentacji był moment, w którym Regnar Siil odniósł się do słów krytyki względem *creative industries* – nie bał się on wyrazić swoich krytycznych opinii odnośnie do konserwatywnego podejścia do zarządzania kulturą.

Wykład prezentujący CI w kontekście lokalnym wygłosiła Anu Kivilo, dyrektor Departamentu Kultury i Dziedzictwa Miasta Tallina. Jak już wyżej wspomniano, w roku 2011 Tallin dzierżyć będzie tytuł Europejskiej Stolicy Kultury. W tym kontekście przedstawione zostały główne założenia oraz cele, jakie miasto pragnie osiągnąć do tego czasu. Anu Kivilo zaprezentowała również strukturę oraz sposób funkcjonowania lokalnej administracji ze szczególnym uwzględnieniem Departamentu Kultury i Dziedzictwa. Wykład ten był niezmiernie pomocny dla studentów w przygotowaniu rekomendacji, jakie znaleźć się miały w końcowym raporcie.

Poza wyżej wymienionymi przedstawicielami ośrodków naukowych oraz administracji publicznej również estońscy uczestnicy Akademii przygotowali prezentacje dla swoich gości.

Katrin Makarov, podążając tropem lokalnym, zaprezentowała swą opinię na temat sytuacji kreatywnych klastrów w stolicy Estonii, przedstawiając przy tym swój pogląd odnośnie do cech charakterystycznych tak rozumianej aktywności społecznej. Natomiast wykład dotyczący doświadczeń Wielkiej Brytanii w sektorze *creative industries* wygłosiła Pille-Triin Männik. Jej prezentacja poruszyła kwestię wpływu CI na rozwój miast.

Wyżej wymienione wykłady miały raczej charakter teoretyczny i nie skupiały się na ściśle określonej inicjatywie. Jednakże dodatkowo studenci mieli okazję zapoznać się realizowanymi projektami, m.in. za sprawą prezentacji prowadzonych przez menedżerów kultury.

Raport

Jak już wyżej wspomniano, sporządzenie przez uczestników programu obszernego raportu, który miał być urzeczywistnieniem głównych założeń Synaxis Baltica 2007, było nadrzędnym celem Letniej Akademii. Tym samym już w pierwszych dniach sierpnia studenci zostali przydzieleni do czterech grup zadaniowych, w ramach których przygotowywali poszczególne części raportu.

Grupa pierwsza miała nie lada zadanie, polegające na przygotowaniu części teoretycznej. Począwszy od analizy uprzednio przygotowanych przez uczestników akademii prac, grupa ta miała na wstępie sporządzić przejrzysty obszar definicji i terminologii z dziedziny CI. Studenci pracujący nad przygotowaniem tej części końcowego raportu mieli również za zadanie zaprezentować swoją koncepcję definicji kreatywnych klastrów, przedstawiając jednocześnie główne cechy funkcjonowania tej formy aktywności społecznej. Kursanci zostali również zobligowani do sporządzenia rekomendacji, zarówno dla administracji rządowej, jak i lokalnej, w aspekcie polityki kulturalnej, zarządzania kulturą, jak również w związku z rokiem 2011, kiedy to Tallin stanie się Europejską Stolicą Kultury.

W przygotowaniu tego rozdziału pomocny był cykl wyżej wymienionych wykładów, jak również sporządzony przez organizatorów zestaw literatury związany z tematem Synaxis Baltica 2007. Grupa studentów sporządzająca część teoretyczną przeprowadziła również wywiad ze wspomnianym już Veiko Jürissonem, którego słowa okazały się niezwykle pomocne do przygotowania tegoż rozdziału.

Zadaniem kolejnej grupy była analiza kreatywnego klastra, za jaki uznaje się Bractwo Św. Katarzyny (*Katariina Gild*). Jest to usytuowana w historycznym centrum starożytnego miasta kamienica i pomimo braku finansowego wsparcia ze strony władz miejskich funkcjonuje już 10 lat. Bractwo Św. Katarzyny to miejsce pracy 13 artystów, którzy posiadają tam swoje pracownie oraz sklepy. Nabyć tam można zarówno wyroby skórzane, tekstylne, jak również przeróżne kapelusze czy też biżuterię – produkty rzemiosła ręcznego. To w tym kontekście nawiązała się dyskusja między studentami a przedstawicielami Instytutu Badań nad Przyszłością Estonii, którzy nie zaliczają takiej działalności do obszaru *creative industries*.

Studenci pracujący w tej grupie udali się do Bractwa nie tylko w celu zakupienia ładnych i oryginalnych wyrobów, ale również po to, aby przeprowadzić wywiad z Kaire Tali oraz innymi artystami zrzeszonymi w *Katariina's Gild*, co pomóc miało w przygotowaniu analizy.

Kolejny rozdział będący analizą projektu Ülemiste City³ przygotować miała grupa trzecia. Przedsięwzięcie to związane było z rewitalizacją obiektów przemysłowych, w których niegdyś produkowano broń. Głównym celem projektu było stworzenie „przejazdnej i kreatywnej” przestrzeni biurowej, która spełniać ma funkcję swoistego rodzaju centrum dla technologii IT, mediów oraz firm z sektora *high-tech*. W chwili obecnej ten ogromny obszar znajdujący się kilkanaście kilometrów od centrum Tallina, jest w połowie prac transformacyjnych, jednakże parę firm posiada tam już swoją siedzibę.

³ www.ulemisticity.ee/est/uc/

Z projektem tym studenci mieli sposobność zapoznania się po raz pierwszy podczas spotkania z głównym menedżerem tego przedsięwzięcia. Gunnar Kobin nakreślił po krótku historię tego miejsca, jednocześnie przedstawiając główne założenia projektu. I tak studenci usłyszeli, że dzięki restauracji z sześciuset miejscami siedzącymi oraz dzięki usytuowaniu tu parku z oczkiem wodnym miejsce to ma stanowić kreatywną przestrzeń dla pracujących tam osób. Podczas dyskusji, która odbyła się po spotkaniu, kursanci, zapewne zważając na zaprezentowany rozmiar przedsięwzięcia, nie poruszali tak rozumianego zagadnienia „przestrzeni kreatywnej”.

Studenci skorzystali również z możliwości i osobiście udali się na plac budowy. To tu, podczas kolejnego spotkania z Gunnarem Kobinem, uczestnicy akademii mieli możliwość zaobserwowania specyficznego podejścia do koncepcji kreatywnego otoczenia głównego menedżera projektu.

Grupa przygotowująca tę część raportu przeprowadziła również wywiad z Kobinem, podczas którego rozmówca wprowadził w osłupienie studentów, wypowiadając się lekceważąco i ordynarnie odnośnie do kulturalnych aspektów kreatywnego otoczenia, sugerując, iż są one zbędnym kosztem.

Ostatnia grupa skoncentrowała się na analizie projektu o intrygującej nazwie „Kulturalny Kocioł” (*Kultuurikatel*). W swym założeniu przedsięwzięcie to ma na celu stworzenie przestrzeni, która stymulować ma komunikację między sztuką, nauką a edukacją. Mowa tu nie o „zwykłej” współpracy, lecz o wspomaganiu wymiany wiedzy i doświadczenia w celu wytworzenia nowych koncepcji – procesów. W swej wizji twórcy projektu proponują utworzenie nowej społeczności nie w sferze przestrzeni publicznej, lecz jako alternatywno-eksperymentalną przestrzeń, która stanowić ma esencję scalającą kreatywne sposoby funkcjonowania.

„Kociołek” ma mieć swoją siedzibę w starej fabryce znajdującej się niemalże nad wybrzeżem morza, przy jednoczesnym sąsiedztwie historycznego centrum Tallina. W chwili obecnej rozpoczęto prace remontowe, które zakończyć się mają przed rokiem 2011.

Veronika Valk, która jest głównym menedżerem tego przedsięwzięcia – korzystając z zaproszenia organizatorów Syntaxis Baltica – zaprezentowała studentom projekt „Kociołka” wpięty podczas wykładu, a następnie oprowadzając studentów po olbrzymich przestrzeniach „śniące” (do czasu) fabryki.

Podczas pierwszego tygodnia praca studentów w 4–5-osobowych grupach skoncentrowana była głównie na pozyskaniu i uporządkowaniu informacji i wiedzy pomocnej do realizacji poszczególnych rozdziałów, a także na przygotowaniu struktury poszczególnych prac. Po zebraniu niezbędnych materiałów uczestnicy rozpoczęli sporządzanie raportu według swoich, uprzednio zaprezentowanych koncepcji. W punkcie kulminacyjnym prac nad raportem – w kraju, który uczestnicy określali jako E-Country ze względu na wszechobecność w stolicy Estonii bezprzewodowego Internetu – studenci byli niemalże odcięci od świata, pracując w swych zespołach do późnych godzin nocnych.

Jednakże zadania studentów nie ograniczyły się jedynie do sporządzenia raportu. Kursanci mieli również obowiązek przedstawić wyniki swojej pracy w formie krótkiego wystąpienia podczas konferencji wieńczącej szóstą akademię.

Oficjalne prezentacje odbyły się w dniu 14 sierpnia. Uczestnikami byli przedstawiciele Estońskiej Akademii Muzyki i Teatru, wyżej wspomniani goście tegorocznej edycji Summer Academy, a także koordynatorzy projektu Syntaxis Baltica z poszczególnych krajów oraz media lokalne.

Studenci pokrótce przedstawili wyniki swoich prac, starając się nakreślić, ich zdaniem, charakterystyczne i główne cechy poszczególnych rozdziałów oraz wnioski, do jakich doszli w swoich analizach, zaznaczając jednocześnie, iż więcej informacji na dany temat znaleźć będzie można w publikacji *Synaxis Baltica 2007*⁴. Po wygłoszeniu prezentacji miała miejsce luźna dyskusja między studentami a przybyłymi gośćmi podczas której, na przykład, studenci na podstawie projektu *Ülemiste City* uargumentowali, jak nie należy rozumieć pojęcia „kreatywny klaster”. Zarówno raport końcowy, jak i poszczególne prezentacje uzupełniały się nawzajem i tym samym stanowiły swoistego rodzaju całość.

Podsumowanie

Poddając analizie dwutygodniowy pobyt w stolicy Estonii, można pokrótce przedstawić zarówno pozytywne aspekty, a także – mimo iż są one jedynie wynikiem subiektywnych spostrzeżeń – minusy.

Czego na pewno nie można zarzucić organizatorom akademii, to sporządzenia nieprzemyślanego harmonogramu dwutygodniowych zajęć. Tematy poruszane podczas wykładów oraz rozważny dobór lektorów pozwoliły studentom stopniowo, krok za krokiem, zrozumieć zagadnienia związane z tematem przewodnim, a także sprowokować uczestników do dyskusji, co zapewne wpłynęło na strukturę poszczególnych rozdziałów raportu. Jest to niezmiernie istotny aspekt w programach edukacyjnych, ponieważ bywa tak, iż chaotyczne zaprezentowanie tematu utrudnia jego zrozumienie. Ponadto harmonogram realizowany był zgodnie z przygotowanymi uprzednio założeniami. Nie oznacza to jednak, iż zajęcia prowadzone były w sposób formalny, wręcz przeciwnie, podczas ćwiczeń panowała luźna atmosfera.

W tym miejscu należy wspomnieć o niewymiernym sukcesie w dziedzinie integracji grupowej dwójki nauczycieli – dr Gesy Birnkraut z Niemiec oraz Sue Kay z Wielkiej Brytanii, które prowadziły zajęcia i towarzyszyły uczestnikom programu, podczas całego dwutygodniowego pobytu. Przyjęty na wstępie nieformalny charakter relacji między uczestnikami a nauczycielami oraz ćwiczenia z zakresu treningu interpersonalnego przyczyniły się do wytworzenia przyjaznej atmosfery podczas całego pobytu. Na taki stan rzeczy zapewne wpływ miał również fakt ulokowania uczestników programu w jednym miejscu – w hostelu znajdującym się nieopodal Akademii. Tym samym początkowa niepewność oraz skrępowanie już w pierwszych dniach ulotniły się, pozwalając studentom lepiej się zapoznać.

Pod tym względem *Synaxis Baltica 2007* było swoistego rodzaju programem wymiany kulturowej. Podczas dwutygodniowego pobytu studenci potrafili wielokrotnie zaskoczyć samych siebie. Spostrzegli tym samym własne stereotypowe myślenie, które wydawać by się mogło, że ich nie dotyczy.

Podsumowując pobyt w Tallinie, trudno wyłonić znaczące, negatywne aspekty tego-rocznej Akademii. Jedyne stresujące sytuacje, jakie miały miejsce podczas tych kilku

⁴ Publikacja dostępna jest m.in. na stronie internetowej www.synaxisbaltica.com

dni, związane były z końcowym etapem sporządzania raportów i prezentacji, kiedy studenci w swoich grupach intensywnie pracowali, tocząc czasami zażarte dyskusje odnośnie do koncepcji przygotowywanych rozdziałów. Można również pokusić się o stwierdzenie, iż ograniczenie kontaktów interpersonalnych w ostatnich dniach pobytu do grup zadaniowych również stworzyło pewnego rodzaju niekorzystną sytuację. Jednakże trudno jest podsumować coś, co w chwili obecnej w pewien sposób nadal trwa, bowiem specyficzny charakter tego projektu nie tylko umożliwił studentom zdobycie wiedzy związanej z tematem przewodnim Synaxis Baltica 2007, ale również ukształtował ich punkt widzenia.